

Slovenská poézia po r. 1945

Prví povojnoví básnici prekonávali vnútornú tvorivú krízu, mnohí z nich sa dobrovoľne odmlčali a utiahli sa do vnútornej emigrácie, viacerí emigrovali hneď po skončení vojny, iní boli násilne umlčaní alebo sa dostali do väzenia. V poézii sa zdanlivo aj naďalej uplatňoval pluralitný, demokratický model predvojnovnej literatúry. Aj mladšia generácia básnikov, kt. vstúpila do literatúry v rokoch vojny, uplatňovala moderné prvky. **V skutočnosti však boli roky 1945-48 obdobím rozpadu a zániku avantgardných a moderných smerov.** Pokus obnoviť pluralitný model literatúry bol neúspešný. Pod tlakom spoločenskej situácie postupne nadobudla prevahu socialisticky orientovaná tvorba

Po roku 1948, po prevzatí moci komunistickou stranou, bol socialistický realizmus oficiálne vyhlásený za jediný prijateľný a správny umelecký smer. Všetky ostatné smery (poetizmus, nadrealizmus, vitalizmus, symbolizmus, katolícka moderna) boli odteraz považované za dekadentné, úpadkové a menejcenné. **Básnickej tvorbe sa pripisovalo ideologické, politické a výchovné poslanie.** Všetky básne sa písali podľa rovnakej šablóny (jednoduchý slovník bez metafor a bez lyrizmu, zjednodušené tvárne postupy): **vznikali básne o triednom boji, o mieri, o plnení plánu, o združstevňovaní dediny, o víťazstve pracujúceho ľudu, o Stalinovi, o Sovietskom zväze, o novej a krajšej budúcnosti...** Tieto témy sa považovali za oficiálne a pre všetkých básnikov takmer záväzné. **Poézia musela vyvolávať nadšenie, odhodlanie, ospevovať úspechy budovania socializmu.** K hlavným predstaviteľom patrili: Milan Lajčiak, Ján Kostra, Andrej Plávka, Vojtech Mihálik, Pavol Horov.

V druhej polovici 50-tych rokov do poézie vstupuje **Milan Rúfus** a **Miroslav Válek**. Patrili k prvým básnikom, ktorí sa po rokoch schematizmu vydali novou cestou. Snažili sa oslobodiť poéziu spod vplyvu ideológie, **sústredili sa na človeka, na jeho problémy a vnútorné krízy.**

V období **60-tych rokov** sa opäť nadviazali kontakty so svetovou literatúrou a s predvojnovými modernými smermi. Významnú úlohu v procese modernizácie slovenskej literatúry zohral **časopis Mladá tvorba** (1956), v ktorom publikovali svoje diela najmä začínajúci autori.

Na jej stránkach sa prihlásili s novým umeleckým programom básnici, ktorí vošli do dejín literatúry ako **tzv. trnavská skupina** (konkretisti). Patrili k nej **Ľubomír Feldek, Ján Stacho** a ďalší. **Zdôrazňovali právo básnika na experiment**, uprednostňovali moderné výrazové prostriedky a odmietali schématickú poéziu 50-tych rokov.

Časopis poskytol priestor aj ďalšiemu skupinovému vystúpeniu mladých (1964), a to básnikom známym pod názvom **Osamelí bežci – Ivan Laučík, Ivan Štrpka** a **Peter Repka**. Hlásali potrebu tzv. otvorenej básne, **oslobodenej od akéhokoľvek ideologického diktátu.** Vo svojich básňach uplatnili aj prvky dadaizmu a postmoderny (koláž textov, využitie paródie, satiry, grotesky ...). Po roku 1970 sa dostali na tzv. čiernu listinu a mali zákaz publikácie.

V nasledujúcich rokoch sa predstavili **ďalší básnici**, ktorí obohatili modernú slovenskú poéziu. Nesformovali sa však do skupiny, ale **išli vlastnou cestou**, napr. **M. Kováč, Ján Buzássy, K. Peteraj** a iní.

Po začatí **tzv. normalizácie** bol socialistický realizmus znovu vyhlásený za jediný správny a platný smer. Poézia prežívala **obdobie krízy**. I napriek tomu vznikajú aj kvalitné básnické

diela. Popri oficiálnej poézii sa vytvorila i tzv. **samizdatová poézia**. Umelci prejavujú kritiku, vzburu, zaoberajú sa analýzou psychiky človeka ubíjaného totalitou – **Tomáš Janovic, Ivan Štrpka, Milan Lasica, Daniel Hevier, Štefan Moravčík, Ľ. Feldek**.

Významným kultúrnym fenoménom sa stáva populárna hudba. Vznikajú prvé piesňové texty – **poppoézia**. Textárske tvorivé začiatky sú spojené s dvoma významnými osobnosťami – **Kamil Peteraj** a **Boris Filan**. Neskôr sú to texty napr. **Ivana Štrpku, Jaroslava Filipa**, atď.

Po roku 1989 nastupujú **moderné typy poézie**, najrozličnejšie prúdy, smerovania a autorské typy. Publikujú autori **Ján Kolenič, Ján Urban** a mnohí iní.

ZHRNUTIE	smery, prúdy	básnici	charakteristika poézie
1945 - 48	regionalisti	Kostra, Horov, Plávka	stvárnili región Zemplína a Liptova P žena, láska, rodný kraj, detstvo, domov ...
	nadrealisti	Reisel, Fábry, Žáry	vzdali sa experimentovania a prešli na pozíciu socialistického realizmu
	katolícka moderna	Hlbina, Silan, Zvonický	nezmenili náboženský charakter poézie
	davisti	Novomeský, Poničan, Fraňo Kráľ	sociálne témy
1949 - 50	budovateľská a občianska lyrika	M. Lajčiak, V. Mihálik	metóda socialistického realizmu, poézia mala ideologické poslanie
	nová generácia	M. Rúfus, M. Válek	oslobodila poéziu spod vplyvu ideológie
60. – 70. roky	Trnavská skupina	Ľ. Feldek, J. Stacho	zdôrazňovali právo básnika na experiment
	Osamelí bežci	I. Laučík, I. Štrpka, P. Repka	uplatnili prvky dadaizmu a postmoderny oslobodili báseň od ideologického diktátu
	tzv. samizdatová poézia	Janovic, Štrpka, Lasica, Hevier, Feldek	kritika spoločnosti + analýza psychiky človeka ubíjaného totalitou
80. roky	poppoézia	K. Peteraj, B. Filan, J. Filip	piesňové texty
- súčasnosť	moderné typy poézie	Ján Kolenič, Ján Urban	najrozličnejšie prúdy a smerovania

Kontrolné úlohy :

1. Uvedte, ako prekonávali básnici tvorivú krízu v prvých povojnových rokoch.
2. Vymenujte básnikov, stvárajúcich región Liptova a Zemplína. Ako sa táto skupina básnikov nazýva ?
3. Ktorý smer sa vzdal experimentovania a prešiel na pozíciu socialistického realizmu ?
4. Uvedte názov smeru, ktorý bol až do roku 1989 zakázaný.
5. Akými témami sa zaoberala budovateľská a občianska lyrika ?
6. Vysvetlite úlohu poézie Milana Rúfusa a Miroslava Válka.
7. Ktorí autori uplatnili vo svojich básňach prvky dadaizmu a postmoderny ?
8. Objasnite úlohu konkretistov. Aký iný názov tejto skupiny básnikov poznáte ? Uvedte mená básnikov, ktorí do nej patria.
9. Charakterizujte tzv. samizdatovú poéziu.
10. Definujte pojem poppoézia.

Použitá literatúra:

1. Antoňák , A. : Rukoväť literatúry. Bratislava: SPN,1998, s. 83-90, s. 117 – 119. ISBN 80 – 08 – 01671 – X
2. Caltíková, M. a kol. : Slovenský jazyk a literatúra, pomôcka pre maturantov a uchádzačov o štúdium na vysokých školách.Nitra : Enigma, 2003, s. 206 – 219. ISBN 80 – 85471 – 95 – 7
3. Ihnátková, N. a kol. : Čítanka 4 pre 4. ročník gymnázií a stredných škôl. Bratislava : Litera, 1996; s. 153 – 232. ISBN 80 – 85452 – 47 - 2